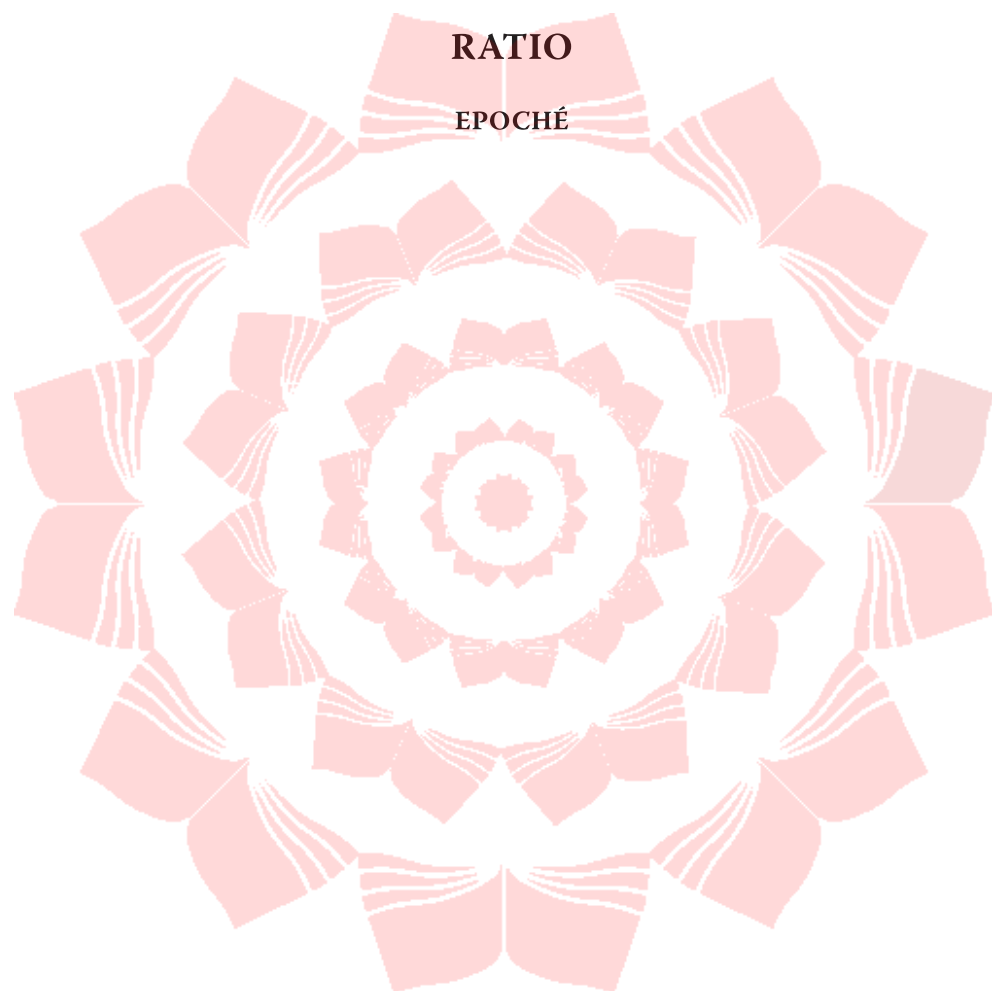
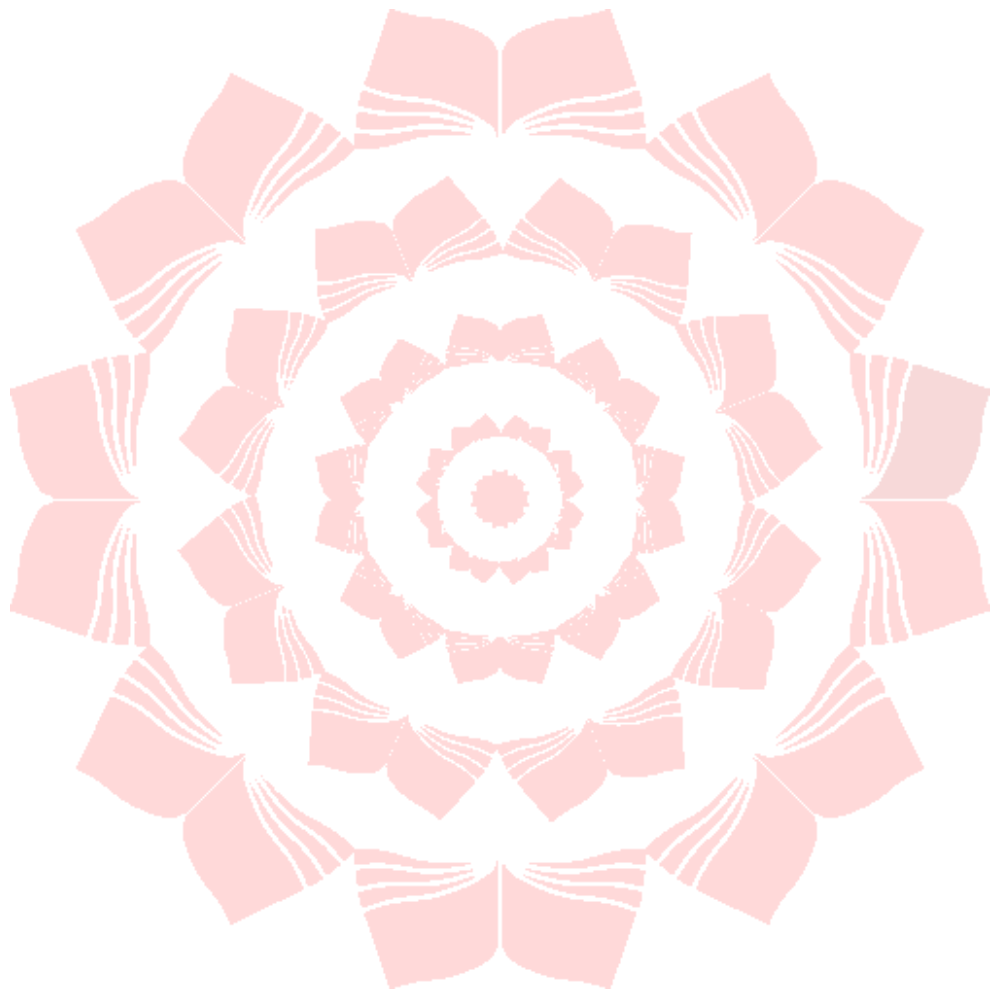

Seria **Epoché** este coordonată de
Iulian Apostolescu

EMMANUEL ALLOA

Rezistența sensibilului

Merleau-Ponty și critica transparenței

Traducere din franceză de
Patricia Apostol

Ratio et Revelatio
2025

Colecția *Ratio* este coordonată de Florin George Călian

Seria *Epoché* este coordonată de Iulian Apostolescu

Titlul original: *La résistance du sensible. Merleau-Ponty critique de la transparence*, Éditions Kimé, Paris, 2008.

Redactor: Otniel-Laurean Vereș și Iulian Apostolescu

Coperta: Gabi Giulușan

DTP: Gabi Giulușan

Imaginea de pe copertă: pictura *Foliage* a lui Paul Cézanne, creată în 1900.

Tipărit la Print Expert, România

Copyright © Ratio et Revelatio, 2025

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ALLOA, EMMANUEL

Rezistența sensibilului : Merleau-Ponty, critica transparenței / Emmanuel Alloa ; trad. de Patricia Apostol. - Oradea : Ratio et Revelatio, 2025

Conține bibliografie

Index

ISBN 978-630-6657-23-0

I. Apostol, Patricia (trad.)

1

Editura Ratio et Revelatio

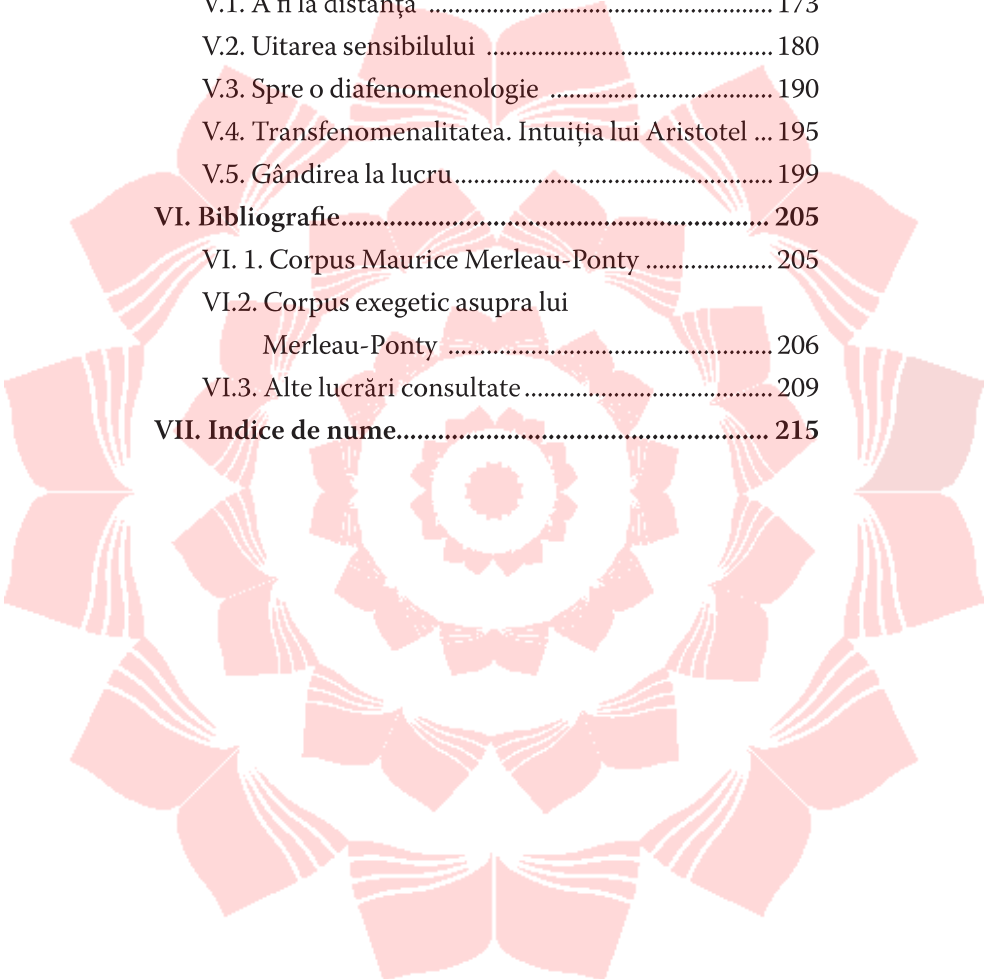
Str. Sofiei nr. 3, Oradea, Bihor, România, 410183

e-mail: office@ratioetrevelatio.com

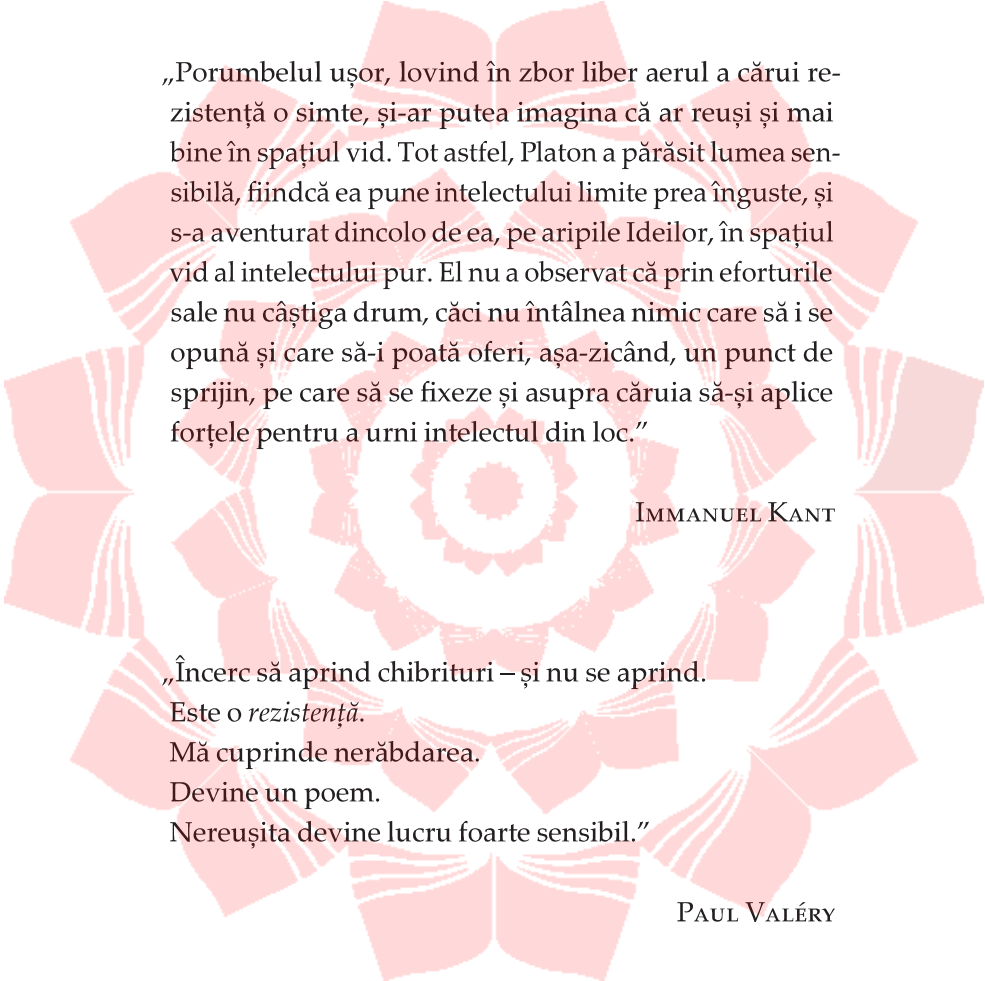
www.ratioetrevelatio.com

Cuprins

Siglele operelor citate	9
Nota traducătorului	11
I. Cu toată evidența	15
I.1. O știință a evidențelor	15
I.2. Adversitate. Obstacolele sensului	21
I.3. Cum să-l citim pe Merleau-Ponty?	32
II. Percepție	41
II.1. (Dez)avuarea științei	41
II.2. Între mecanic și formal	46
II.3. Mediu	51
II.4. De la mediu la lume	56
II.5. Problema transcendenței	67
III. Limbaj	79
III.1. Expresie	79
III.2. Fantoma unui limbaj pur	91
III.3. Diacritic	99
III.4. <i>Verleiblichung</i> și ștergere	107
III.5. De la literal la lateral	117
IV. Ontologia vizibilului	125
IV.1. A gândi conform imaginii	125
IV.2. Stilurile lumii	134
IV.3. Ontologia cărnii	140

IV.4. Atingerea vizibilului.....	153
IV.5. Diplopia privirii	161
V. Spre o diafenomenologie	173
V.1. A fi la distanță	173
V.2. Uitarea sensibilului	180
V.3. Spre o diafenomenologie	190
V.4. Transfenomenalitatea. Intuiția lui Aristotel ...	195
V.5. Gândirea la lucru.....	199
VI. Bibliografie.....	205
VI. 1. Corpus Maurice Merleau-Ponty	205
VI.2. Corpus exegetic asupra lui Merleau-Ponty	206
VI.3. Alte lucrări consultate	209
VII. Indice de nume.....	215

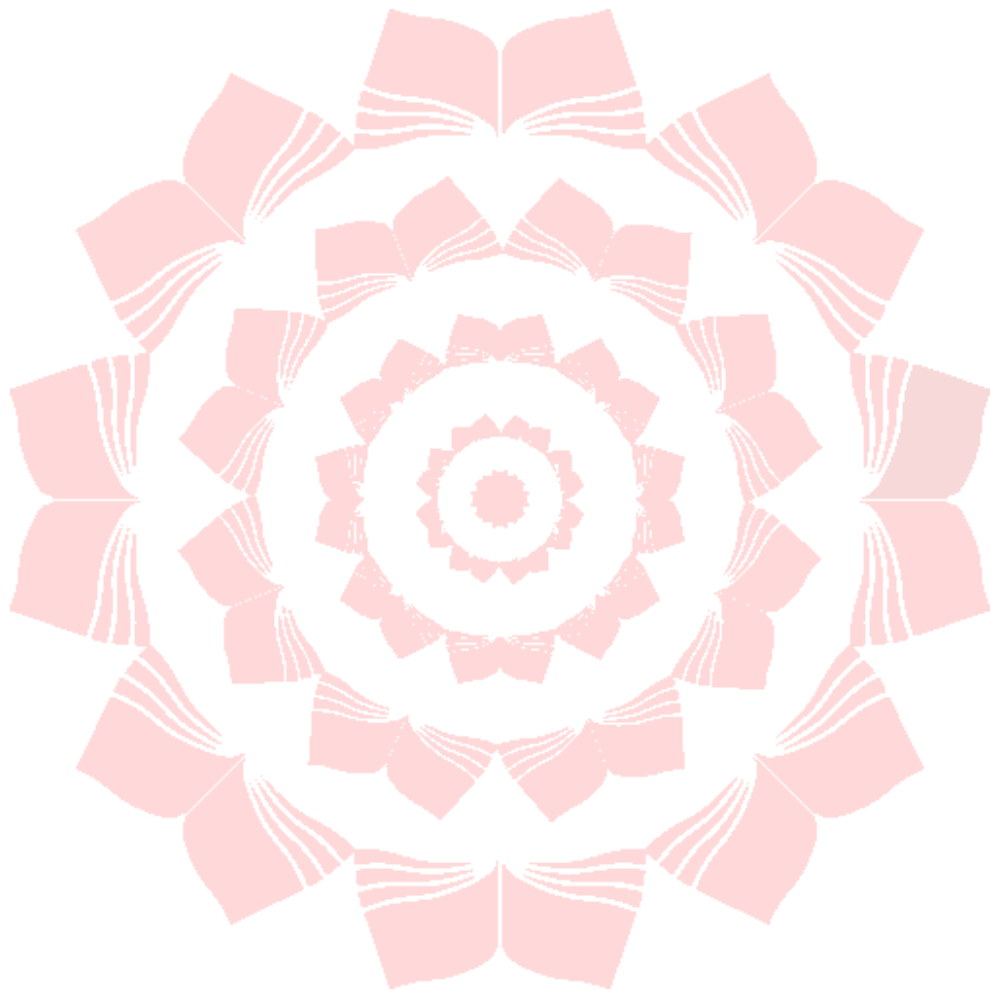

„Porumbelul ușor, lovind în zbor liber aerul a cărui rezistență o simte, și-ar putea imagina că ar reuși și mai bine în spațiul vid. Tot astfel, Platon a părăsit lumea sensibilă, fiindcă ea pune intelectului limite prea înguste, și s-a aventurat dincolo de ea, pe aripile Ideilor, în spațiul vid al intelectului pur. El nu a observat că prin eforturile sale nu câștiga drum, căci nu întâlnea nimic care să i se opună și care să-i poată oferi, așa-zicând, un punct de sprijin, pe care să se fixeze și asupra căruia să-și aplice forțele pentru a urni intelectul din loc.”

IMMANUEL KANT

„Încerc să aprind chibrituri – și nu se aprind.
Este o rezistență.
Mă cuprinde nerăbdarea.
Devine un poem.
Nereușita devine lucru foarte sensibil.”

PAUL VALÉRY

Siglele operelor citate

PrP	<i>Le primat de la perception</i> [Primatul percepției]
SC	<i>La structure du comportement.</i> [Structura comportamentului]
PP	<i>La phénoménologie de la perception</i> [Fenomenologia percepției]
C	<i>Causeries</i> [Conversații]
EP	<i>Éloge de la philosophie et autres essais</i> [Elogiul filozofiei și alte eseuri]
SG	<i>Signes</i> [Semne]
SNS	<i>Sens et Non-Sens</i> [Sens și Non-Sens]
PPE	<i>Psychologie et pédagogie de l'enfant. Cours de Sorbonne 1949-1952</i> [Psihologia și pedagogia copilului. Cursurile de la Sorbona 1949-1952]
PM	<i>La Prose du monde</i> [Proza lumii]
RC	<i>Résumés de cours. Collège de France 1952-1960</i> [Rezumate de cursuri. Collège de France 1952-1960]
N	<i>La Nature. Notes du Cours au Collège de France</i> [Natura. Note de curs de la Collège de France]
NC	<i>Notes de cours au Collège de France 1958-1959 et 1960-1961</i> [Note de curs de la Collège de France 1958-1959 et 1960-1961]

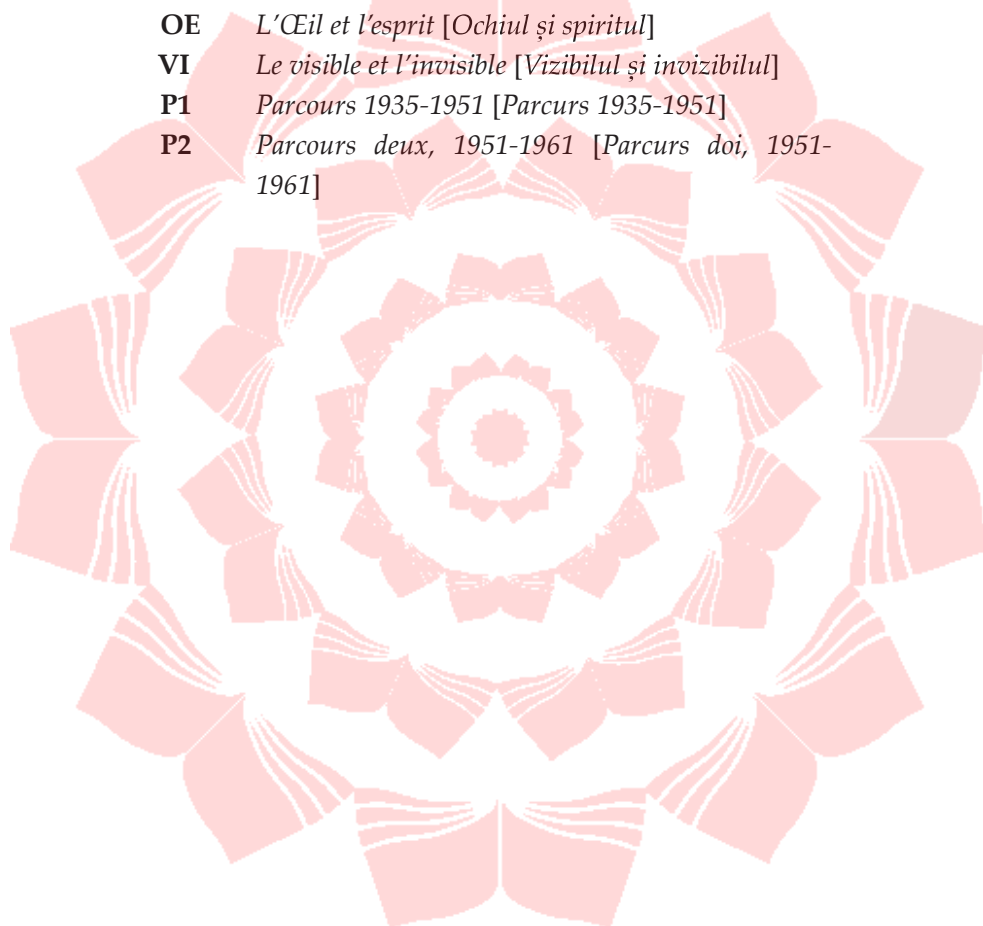
OG *Notes de cours sur L'origine de la géométrie de Husserl* [Note de curs asupra Originii geometriei de Husserl]

OE *L'Œil et l'esprit* [Ochiul și spiritul]

VI *Le visible et l'invisible* [Vizibilul și invizibilul]

P1 *Parcours 1935-1951* [Parcurs 1935-1951]

P2 *Parcours deux, 1951-1961* [Parcurs doi, 1951-1961]

Nota traducătorului

Traducerea de față a cărții lui Emmanuel Alloa, *La résistance du sensible. Merleau-Ponty critique de la transparence*, apărută în 2008 la Editura Kimé și republicată în 2014 la aceeași editură, a pornit de la o dilemă în privința traducerii titlului: *Rezistența sensibilului. Merleau-Ponty critic al transparenței* sau *Rezistența sensibilului. Merleau-Ponty, critica transparenței*? Această mărturisire nu este nicidecum un gest de „transparentizare” gratuită a organicității procesului de traducere, ci este dictată de necesitatea de a restitui simultan două idei: pe de o parte, că opera lui Merleau-Ponty este o critică adresată transparenței, pe de altă parte, că această idee i-a venit lui Emmanuel Alloa. Formula „critic al transparenței” ar fi avut neajunsul unei afirmații sentențioase, cu riscul de a-i sugera cititorului, în întâlnirea lui cu prima copertă, că această ipostază a lui Merleau-Ponty ar fi, întrucâtva, de la sine înțeleasă și că autorul cărții de față nu ar face decât să o descrie; or, Emmanuel Alloa are aici meritul de a fi descoperit statutul conceptual al termenului de „transparență”, care, deși traversează, mai ales sub forma adjectivului „transparent”, întreaga operă a lui Merleau-Ponty, nu apare în niciun glosar de termeni merleau-pontieni și care, mai mult decât, este o respingere a unei întregi *ideologii a transparenței*.

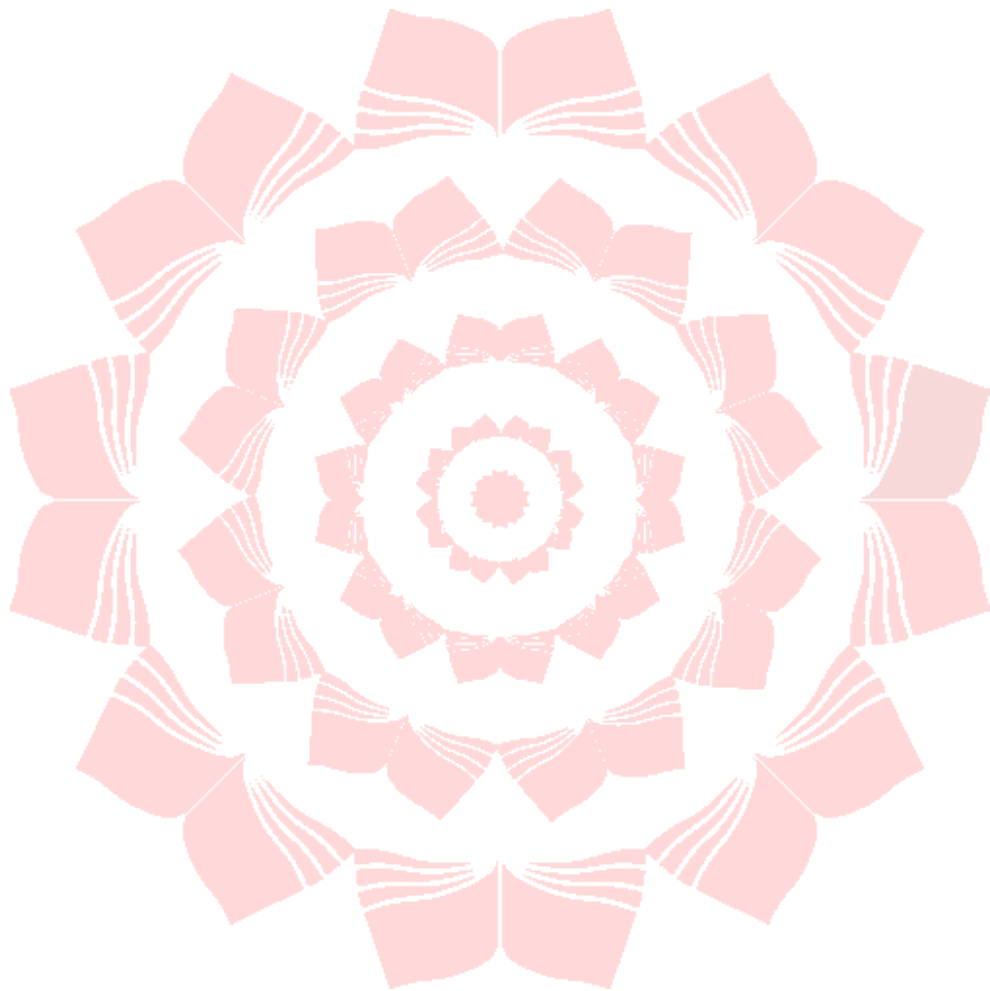
Într-adevăr, de la „omul de sticlă” care este Monsieur Teste al lui Valéry, casa de sticlă din *Nadja* lui Breton, „scriitura albă” (Roland Barthes), casa de sticlă prin care Walter Benjamin critica, în eseul *Experiență și sărăcie*, din 1933, proprietatea privată, interiorul burghez și interioritatea însăși, invocând casele de sticlă mobile născocite de scriitorul german Paul Scheerbart în tratatul său de arhitectură-manifest din 1914, *Arhitectura de sticlă*, până la panopticul foucaultian care produce, de fapt, două tipuri de transparență: aceea de a vedea tot și aceea de a fi complet la vedere și, în sfârșit, la panopticul digital al *societății deschise*, la pretenția de și la transparență din rețelele de socializare și chiar din administrația publică, regimul translucid al vizibilului și al vederii este legitimat de evidența lui nechestionabilă, adică devine ideologic.

Alloa arată că această critică a transparenței începe cu însăși interogația care subîntinde toată filozofia lui Merleau-Ponty: *ce înseamnă a percepe?* Mai întâi, pentru că a alege ca punct de pornire ceva de ordinul evidenței, aproape trivial, cum este situația perceptivă, a mă întreba, de pildă, dacă mărul pe care îl văd pe masă este un simplu dat senzorial sau este ceva ce există cu adevărat, este a se plasa din capul locului în răspărul evidenței, adică în ordinea de perplexitate a familiarului, în orizontul de distanță al proximului. Apoi, pentru că, dacă pentru Merleau-Ponty a percepe înseamnă a sparge legătura familiară cu lumea pentru a o vedea ca pentru prima oară, el se îndepărtează totuși de injoncțiunea

husserliană „Înapoi la lucrurile însele!” printr-o critică a reducăiei: reducăia nu poate fi niciodată completă, ea nu este o întoarcere la o conștiință transcendenală în fața căreia lumea ar apărea în pozitivitatea ei, într-o transparență absolută. Definirea percepției trebuie să treacă prin însăși reconfigurarea noțiunii de „evident” ca *ob viam*, „ceea ce stă în cale”: percepția are loc acolo unde ceva rezistă unei sesizări complete, perceptibilul este ceea ce apare pe fundalul unui câmp imperceptibil. Necesitatea de a vedea lumea din nou sau chestionarea evidentului, adică privilegierea a ceea ce stă în cale, este dictată, așadar, de incompletitudinea constitutivă a oricărei percepții, dictată, la rândul ei, de *rezistența* sensibilului, o adversitate care nu este o proprietate a obiectelor, ci experiența a ceva ce, prin negativitatea sa inerentă, se opune unei pozitivizări fără rest.

Aceste observații despre re-vederea merleau-pon-tiană a lumii funcționează, pentru Alloa, ca un program de re-vedere a lui Merleau-Ponty însuși: așa cum sensibilul rezistă unei sesizări fără rest, tot astfel negânditul, sau ceea ce este prea evident pentru a fi chestionat, rezistă reflecției, în virtutea unui *punctum caecum* al angajamentului intelectual față de el. Lectura lui Merleau-Ponty, alterată de mimetism și decontextualizare, a devenit, spune Alloa, *prea evidentă*; a-l citi pe Merleau-Ponty din nou înseamnă a-l elibera de această permeabilitate și a-i reda rezistența. Este exact ceea ce face Emmanuel Alloa în această carte.

PATRICIA APOSTOL

I. Cu toată evidența

I.1. O știință a evidențelor

De-a lungul întregii sale opere, Maurice Merleau-Ponty a revenit neîncetat la aceeași întrebare fundamentală: ce înseamnă a percepe? Așa cum ajunge să remarce în conferința sa radiofonică, din 1948, despre *Lumea percepției*, lumea perceptivă rămâne „în mare măsură, un teritoriu necunoscut”.¹ Dacă lumea perceptivă rămâne, într-adevăr, în mare parte, necunoscută, este din cel puțin două motive. Primul este unul istoric: în neîncrederea sa tradițională față de simțuri, filozofia a neglijat deseori modurile în care percepem, privându-le de o investigație riguroasă. Preferința generală pentru teoria rațională, abstractă și transindividuală în detrimentul cunoașterii situate, practice și întrupate explică de ce percepția a fost trecută cu vederea de majoritatea interogațiilor filozofice. Al doilea motiv se dovedește a fi chiar mai supărător decât prejudecata ordinii occidentale tradiționale a cunoașterii: sensul actului de a percepe rămâne opac nu doar pentru o concepție rațio-

¹ Merleau-Ponty, *The World of Perception*, trad. O. Davis, Routledge, London, 2004, p. 39.